

BAŞHAKEMİN TEKNİK HAZIRLIĞI

"Stratejik hatalar taktik önlemlerle giderilemez!"

*Satranç yarışmalarını
yürütmek için
görevlendirilen
başhakemler, yarışma
yerine gitmeden önce bir
dizi hazırlık yapar.*

*Kişisel sağlığını korumaya
yönelik önlemleri alır.*

*Temel gereksinimlerini
karşılacak hazırlıkları
yerine getirir.*

*Yarışma yöneticisi ve diğer
hakemlerle bağ kurar.*

*Uygulayacağı stratejileri
ve önlemleri oluşturur.*

*Eşlendirme yazılımı
kullanımındaki eksiklerini
giderir.*

*Tüm bunların yanında bir
de ‘Teknik Hazırlık’ yapar.*

*Nedir bu teknik hazırlık,
hangi başlıkları içerir,
öneriler nelerdir?*

BAŞHAKEMİN TEKNİK HAZIRLIĞI

Temel Anlayış ve Görevler

Yetki

Hazırlık Süreci ve Senaryolar

İş Planı

Satranç Kuralları

Yarışma Yönergesi

Yarışmaya Katılım Hakları ve Koşulları

Eşlendirme

Geç Girişler

Oynanmamış Oyunlar

Hatalı Veriler

Yarışmadan Çıkan Oyuncular

İtirazlar

Birleştirilen Gruplar (Kategoriler)

Ertelenen Oyunlar

Hastalanan Oyuncular

Acil Durumlar

IA&IO Tahsin AKTAR

Giriş

Başhakemin bir etkinlik için hazırlık süreci anlatılırken, öncelikle, temel görev anlayışı ve bu anlayış içinde öne çıkan başlıklar dikkate alınacaktır. Bu bağlamda anlayışını yansıtacak olan olası hazırlıkları açıklanmaya çalışılacak.

Başhakem;

- Yarışmanın kötü yönde gelişmesine izleyici kalmamalıdır.
- Kuralların doğru biçimde uygulanmasını sağlamalıdır.
- Yarışmanın gidişiyle ilgili olarak gelişmelerden haberdar olmalıdır.
- Doğru kararları vererek gerektiğinde masada görev yapan hakemin verdiği kararı bozarak adaleti sağlamalıdır.
- Özel durumlardan kaynaklanan sorunlara çözüm bulmalı, kuralları hatalı biçimde yorumlayan açıklamalar yapmamalıdır.
- Hakemlerin özgür biçimde karar vermesini kısıtlayacak detaylı anlatımlar ve açıklamalar ortaya koymamalıdır.

Bu temel anlayış etrafında tutum ve davranışlarını geliştirecek alıştırmaları yerine getirerek isteklendirme itici gücünü geliştirmelidir.

"Mutlak tarafsızlık ilkesi ve anlayışı akıldan çıkmamalıdır!"

Temel görevler

- Başhakem, yardımcıları, hakemler eylem ve söylem birliğinde olmalıdır.
- Net söylemlerde bulunmalıdır.
- Oyuncu ve diğer katılımcılara kuralların anlatımından kaçınmalıdır.
- Verilen bir kararın, yarışma boyunca benzer durumlarda verilen kararlarla çelişmemesi için önlem almalıdır.
- Oyunların oynandığı alana kimlerin girebileceğini organizasyon yöneticisinden istemelidir.
- Kolay ulaşılmak için doğal olmalıdır.
- Oyuncuların hile yapmalarına engel olacak önlemler almalıdır.
- Organizasyon için önceden planlanmış ilkelerin üstünde kural koymamalıdır.
- Her zaman sakin ve soğukkanlı olmalıdır.
- Hakemler, görevli ve iş görenlerle hiçbir konuda açıktan tartışmaya girmemelidir.

- Her tur öncesi oyunculara birtakım açıklamalar yapmaktan kaçınmalıdır.

Pozitif yönetim

Bir satranç etkinliğinde yer alan başhakem kurum yöneticisi kimliğindedir. Davranışlarıyla kurum kültürünü yansıtır. Başhakem birlikte görev yaptığı bileşenlerle olan iletişimde negatif yaklaşım ve sözcüklerden kaçınmalıdır. Onların olumlu duygularına seslenebilmelidir. Özellikle bireysel iletişimde karşısındakileri ezmeden bir iş yapma süreci oluşturmaya özen göstermelidir.

Takdir etme

Başhakem birlikte çalıştığı hakemler ve görevlilerin eksik ve zayıf yanlarına değil 'güçlü' yanlarına önem vermelidir. Onların güçlü yanlarına yönelim sağladığında bağlılık ve verimlilikte önemli bir yükselişin olduğunu görecektir. Bunun için 'takdir etme' kültürünü ve yetisini geliştirmelidir.

Olumlu düşünce

Başhakemin, neyin yanlış olduğundan çok, neyin doğru olduğu üzerinde yoğunlaşması beklenir. Yapılan işin kendisini hoşnut etmeyen bölümü üzerinde yoğunlaşmak yerine, iyi şeyleri göz ardı etmeden davranmalıdır.

- Her olumsuz noktayı, olumlu bir noktayla dengelemeli,
- Yapıcı eleştiriden yararlanmalı,
- Kişi değil, davranış eleştirilmeli,
- Başarılar kadar başarısızlıklar da paylaşılmalı,
- Düzeltmesi gereken şeylerin farkında olunmalı,
- Her hatadan çıkarılacak bir ders olduğu unutulmamalı,
- Şu soru sorulmalı: *"İşler bir parça daha iyi gitseydi, acaba durum nasıl olurdu?"*
- Stresli olduğunda beklentiler azaltılmalı,
- Unutulmamalı! Durumun kendisi değil, belki de seçilen bakış açısı olumsuz tablo yaratmıştır.

Yetki

Başhakem bu hazırlıkları yaparken, öncelikle hangi konuları düzenleyebileceği, hangi konularda ön alabileceğine yönelik yetkilerini gözden geçirmelidir. Aksi durumda yanlış adımlara ve gereksiz çabalara yönelmiş olur. Başhakemin, yarışma yönergelerinde yer almasa da, kendisine tanınan bazı yetkileri vardır.

"Yarına bırakma!"

Başhakem;

- Yarışmadan önce yarışmanın yürütülmesine ilişkin önceden öngörülmemiş veya sonradan ortaya çıkan durumları giderebilmek için yarışma yöneticisiyle birlikte ek ve yeni düzenlemeler oluşturabilir.
- Oyun alanı, aydınlatma, iklimlendirme, havalandırma, gürültü, güvenlik ve benzeri konularla tüm oyun koşulları için yarışma yöneticisiyle birlikte yeni veya gelişmiş önlemleri almada yetkilidir.
- Tüm gerekli teçhizatla yeterli sayıda hakem, yardımcı teknik personel ve görevlilerin sağlanmasını, hakemlerin koşullarının istendik düzeyde olmasını da sağlar. Oyun koşullarının FIDE kurallarının gerekliliklerini yerine getirip getirmediği yönünde son kararı verir.

Yarışma yönergesi yoluyla yarışma programının, tur sayısının yeniden planlanması, geç girişlerin uygulanması gibi konularda yetkiler verilebilir. Burada dikkat edilmesi ve yarışma yöneticisiyle yetki karmaşasına girilmemesi gereken bazı başlıklar vardır. Gerek yarışma yönergesi yoluyla gerek başhakeme yapılan öneriler ve kontrol listeleri yoluyla farklı görevler ve yetkiler verilebilmektedir. Bu yanlış bir uygulamadır. Başhakem yetkilerini iyi bilmelidir.

Konaklamaların şekli ve düzeyi, masa örtülerinin yıkanması ve ütülenmesi, oyuncuların gereksinimi olan çay setinin hazırlığı, tuvaletlerin yeterli ve temiz olup olmadığı, hakemlerin vize yaptırıp yaptırmadıkları, bekleme alanlarının hazırlığı, kupa, madalya ve diğer ödüllerin kontrolü gibi farklı görevler ve sorumlulukları başhakem asla üslenmemelidir.

Yarışmanın adı ne olursa olsun, oyuncular, unvanlar ratingler kim ve ne olursa olsun 'satrancın itibarını' koruyacak önlemleri almalıdır. Bir yetki karmaşasına girilmesine olanak tanımadan, gerektiğinde yaptırımları uygulamak başhakemin orada bulunuş nedenidir.

Hazırlık Süreci ve Senaryolar

Başhakem bu süreçte ilk olarak okuma, anlama ve not alma çalışmasını yürütmelidir. Yarışmanın yürütülmesinde temel dayanak olan mevzuat ve kuralları okuyarak uygulamalar için ana başlıklar üzerinde senaryolar oluşturmalıdır. Oluşacak senaryolar kurallara uygun, uygulanabilir, üzerinde çalışılmış, elverişsiz durumlar ve engeller görülerek çözümleri oluşturulmuş, öngörülerini hazırlanmış olmalıdır. Bunlar sağlanmadan oluşturulacak senaryolar, sonrasında başhakem için yeni sorunlar ve çözümü olmayan konular olarak karşısına çıkacaktır.

"Senaryolar üzerinde çalışılmış, öngörülerini hazırlanmış olmalıdır"

Başhakem tasarladığı her senaryo ve alacağı her önlem için deneme süreçlerini önceden oluşturmalıdır. Bu çalışma, yarışma sürecini ya da kurulacak sistemi doğru ve istendik biçimde işletir. Gerçekte oluşan süreçlerin gerçeğe çok yakın bir şekilde kurgulanmasıyla emekten ve zamandan tasarruf edileceği gibi benzeri birçok konuda başhakeme büyük avantajlar sağlar. Bu

çalışma bir plana bağlı olarak oluşturulacak *'iş akış çizelgesi'* üzerinde de belirtilir.

Başhakem yarışma yerine gelmeden önce yarışma yöneticisinden *'Acil Durum Eylem Planı'* konusunda bilgiler almalıdır. Çeşitli kazalar ve afet durumlarında nasıl hareket edileceğinin bilinmesi zorunludur.

Kaynak kişiler belirlenmelidir

Yine bu yarışma sürecinde deneyimlerinden yararlanılacak kaynak kişiler belirlenmeli, görüşmeler yapılmalıdır. Gerekliğinde her aşamada kaynak kişiler aranarak karşılaşılan durumlar üzerine danışılmalı, görüşlerin paylaşılmasından sakınılmamalıdır.

Başhakem konumunda olanların dikkat edeceği önemli olgu birlikte iş yaptıkları *'gönüllü'* görevlilerin güçlü yönlerini bilmeleridir. Bu bilgi çalışan ve görevlilerin uyum eğitimlerinde yapılacak çalışmalarda süreci kolaylaştırır. Bu yolla etkinlikten, orada bulunmaktan, anı yaşamaktan alınan zevk artar. Başhakemin birlikte iş yaptığı kişilerin güçlü yönlerini bilerek işe soyunması etkinlikteki başarısını artırır, stres ve kriz ortamını engeller.

İş Planı

Başhakem etkinlik için bir iş planı yapacaktır. “Neler planlanacak, neler listelenecek?” sorularının yanıtını bulduğunda önemli bir adımı tamamlamış olacaktır. Bu süreç, etkinliğe katılacakların profiliyle ilgilidir. Plan için temel başlıklar üzerinde anlayışını pekiştirmeli, uygulamalar için rehber edinmelidir.

- Uygulanacak program iyi planlanmalıdır.
- Aşamalar için ayrılan süreler gözden geçirilmeli, zaman planlaması yapılmalıdır.
- Önceden duyurulan takvimle programın başlangıç ve bitiş süresi dışındaki bölümleri yeniden düzenlenebilmelidir.
- Organizasyon yöneticileri ve kurullarının oluşturulması süreci izlenmelidir.
- Proje planlamasının özetine yer verilirken amaç nedir, nasıl ulaşılabilecektir, plan uygulayıcıları ve iş görenlerden beklenenler nelerdir, bunlar sıralanmalıdır.

"İş planı önemli bir kontrol aracıdır"

İş planında olumsuz durumlar için de gerektiğinde kullanılmak üzere yedek planlara yer vermek yerinde olacaktır. Planda ele alınan konu başlıklarına dikkat ederek, olası durumda bu başlıklarda ele alınan iş ve işlemler için yeni adımlar neler olabilecektir, bunları düşünmek ve planlamak gerekir.

Planlanmış, engelleri görülmüş, tüm önlemler alınmış ve uygulama aşamasına gelinmişken ya da organizasyon sırasında, asla yeni ve ek programlar, etkinlikler plana dahil edilmemelidir. Önceden planlanmamış, tasarlanmamış, eksik yanları düşünülmemiş, engel oluşturabilecek durumlara karşı önlemleri alınmamış etkinliklerin plana sonradan eklenmesi asla önerilmez.

Satranç Kuralları

Bir satranç yarışmasının başhakemi için en temel teknik hazırlık, hiç şüphesiz ki satranç kurallarının en doğru uygulamasının öğrenilmesi olmalıdır. (Bu hazırlığın diğer hakemler için de gerekli olduğu unutulmamalıdır.) Bunun için yayınlanmış kaynaklar, yapılan yorum ve açıklamalar okunup değerlendirilmelidir. Sık karşılaşılmayan ve uygulamada güçlük yaşanabilecek kural maddeleri üzerinde çalışma yapılmalıdır.

***"Kesin hükümlere 'salt doğru' olduğu için değil
'uyulması gerektiği için' uyulur"***

Kural uygulamalarına dayalı olan, daha önce oluşturulmuş senaryoları satranç tahtası üzerinde görmeye çalışarak çalışmalar pekiştirilmelidir.

Kural uygulamalarının adım sırasının yeniden öğrenilmesi unutulmayacak çalışmaların başında olmalıdır.

Başhakem satranç kurallarını bir hukuk metni olarak kabul etmelidir. Bu metinlerdeki maddelerde yer alan hükümler kesindir. Bu

kesin hükümlere 'salt doğru' olduğu için değil 'uyulması gerektiği için' uyması gerektiğini bilmelidir. Kural maddeleri arasında sıkı bir bağ vardır. Bu bağ nedeniyle ki kurallara detaylı ve bir bütün olarak bakılması, düşünülmesi, karar verme sürecinde böyle davranması başhakemden beklenir.

Oyunun sonucunu belirleyen durumlar uygulama sonuçları, etkisi bakımından 'eşdeğer' durumlar olduğunu, eşdeğer durumların gerçekleşme sırasının önemli olduğunu özümseyerek bunu paylaşabilmelidir.

Birbiriyle çelişkili okumalar nedeniyle uygulamada görülen aksaklıklara kafa yorarak önemli bir eşik aşılabılır. Kurallar gibi yazılı düzenlemelerin pek çok hükmünün yorumlara dayandığı, başka yazılı düzenlemelere de göndermeler yapıldığı, kaynak gösterildiği ve süreç içinde güncellendiği de bilinmektedir. 'Özyeterlik' bireyin kendi yeteneklerine ilişkin algısı ve inancı olduğuna göre, başhakemin özyeterliliğinin de üst düzeyde olması gerekir.

Yarışma Yönergesi

Ülkemizdeki yarışma yönergelerinin ilk maddesi genellikle şöyledir: “FIDE Satranç Kuralları ve TSF Mevzuatı ile Uygulama Yönergesi hükümleri geçerlidir.” İşte hazırlık sürecinde okuyarak anlamaya çalışılacak, üzerinde notlar alınacak temel kaynaklar burada dile getirilen ‘kurallar’, ‘mevzuat’ ve ‘uygulama yönergesi’ olacaktır. Sonrasında da yarışma yönergesinin bütünüyle okunup, yorumlanması, yönergeyle verilen yeni görevlerin içeriğine hazırlanılması, tanınan yeni yetkilerin nasıl uygulanacağına ilişkin edinimlerin artırılması sırayla yerine getirilecek çalışmalardır.

"Yarışma yönergesi ait olduğu etkinliğin 'kimliğidir'!"

Yarışma yönergesi, yarışma sırasında da sık sık başvurulacak temel metindir. Yarışmanın teknik ayrıntıları da bu belgede yer alır. Yarışmanın eşlendirme sistemi, zaman temposu, eşitlik bozma yöntemleri gibi öne çıkan başlıklar başhakemin hazır olmak zorunda olduğu ve yer yer göz atması gereken ayrıntılardır.

Yarışmanın özel yönergesi bir satranç organizasyonun en önemli öğesidir. Yönerge hazırlığında yaşanan sorunlar başhakemin önüne de sorun olarak gelecektir. Birçok organizasyonda yönergelerin içeriğinin, katılımcılar için, anlaşılması güç metinler olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Yarışma yönergesi ait olduğu etkinliğin ‘kimliğidir’. Neyin nasıl yönetileceğinin yanıtları bu yazılı belgede yer alır.

Hakemler, sporcular, antrenör ve diğer katılımcılar, yarışma boyunca ne tür teknik ve yaşamsal konularla karşılaşacaklarını yarışma yönergelerinden öğrenirler. Başhakem de yönergeye bakarak neyi nasıl uygulayacağını planlar. Yarışma yönergeleri bir etkinliğin kimliğini yansıtmaktan öte başka işlevler de üstlenmiş olur.

Yarışma yönergesinde yer verilen maddelerin, mevzuata ve genel kurallara uygun olarak ele alınmaması durumunda, başhakem, çelişik ve uygun olmayan maddeler karşısında genel uygulamalara ve FIDE kurallarına uygun adımları hiç çekinmeden atabilmelidir.

Kuralın dilinde hakem için bir atıf varsa dahi, yarışma yönergesine hakemin bu konudaki kararının önüne geçebilecek bir anlatıma yer verilmiş olsa bile başhakem, kuralların kendisine emrettiği uygulamaları yerine getirmelidir. Bu başhakemin yükümlülüğüdür.

Başhakem gelişen durum karşısında karar verme iradesinin önüne geçecek, kuralda yazılı olmasına karşın, bir kez de yarışma yönergesinde yer verilen hükümleri yok sayabilmelidir.

Yarışmaya Katılım Hakları ve Koşulları

- Başhakem bu konuda neler biliyor ve nasıl bir donanıma sahiptir?
- Kimler bu etkinliğe katılabilecektir?
- Katılım hakkı olmayan ama dikkatsizlik nedeniyle başvurusu kabul edilen hatta eşlendirmeye alınan oyuncular için nasıl bir yol izleyecektir?

"Adının önünde 'Türkiye' yazan etkinlikler daha özel katılım koşulları taşır!"

Satranç yarışmalarına kimlerin ve hangi koşullarda katılabileceği yarışma yönergelerinde belirtilir. Bazı yarışmalarda oyuncuların katılımı için hiçbir koşul aranmaz. Bundan ayrı olarak, şampiyona veya birincilikler için de katılım hakları ve koşulları yarışma yönergelerinde ele alınır. Adının önünde 'Türkiye' yazan satranç etkinlikleri daha özel katılım koşulları taşır. Diğer koşullar daha sonradır. Bundan sonra yaş (küçükler, yıldızlar, gençler, veteran...) veya kadın gibi kategori koşulları sıralanabilir. 'İl Birinciliklerine' katılma koşulu da getirilebilir. Başhakemin oyuncu listesi üzerinde yapacağı incelemede göreceği aykırı durumları yarışma yöneticisiyle birlikte çözüme ulaştırması beklenir.

Başka ülke vatandaşı olan ve aynı zamanda ülkelerinin federasyonlarına kayıtlı oyuncular da ülkemizdeki satranç etkinliklerinde yer alabilirler. TC. vatandaşı olup, başka ülke federasyonuna kayıtlı oyuncular, ülkemizde 'yabancı oyuncu' olarak kabul edilmektedir.

TC. vatandaşı olmalarının yanında, başka bir ülke vatandaşı olan oyuncular da salt TC. vatandaşları gibi ülkemizde, bireysel olarak veya kulüplerde, her türlü satranç etkinliğinde yer alabilirler.

Yarışma yönergesiyle belirlenmiş diğer koşulları taşıyan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları ülkemizdeki her tür satranç etkinliklerine katılma hakkına sahiptir.

TC. vatandaşlığından ayrılan oyuncular, haklarında başka kısıtlamalar bulunmuyorsa, ülkemizdeki satranç etkinliklerinde yabancı oyuncu olarak yer alabilirler.

Doğumla TC vatandaşı olup da İç İşleri Bakanlığından izin alarak vatandaşlıktan ayrılanlar, yasada belirtilen istisnalar dışında, Türk vatandaşlarına tanınan spor yapma hakkından yararlanmaya devam ederler.

Eşlendirme

Başhakemin eşlendirme üzerinde kurgulaması gereken özel yapılar olabilecektir. Örneğin 'hızlandırılmış eşlendirme' uygulaması öngörülmüşse bu yapı üzerinde önceden bir örnek çalışma yapması yerinde olacaktır. Yine yönergede eşlendirmede farklı bakış açılarıyla kurallara uygun farklı uygulamalar yapılabilecekse başhakem bunun senaryolarını da önceden hazırlamalıdır.

- Hükmen sonuçlardan kaçınmaya yönelik bir anlayış öngörülüyor mu?
- Oyuncular eşlendirmeye girmeden puan alabilecek mi?
- Sıra veya renk kurasına katılmayan oyuncular için bir uygulama önerisi getirilmiş mi?

Bu örnek başlıklar uygulanacaksa eğer, konunun ayrıntılarına ve işleyişine yönelik bir çalışma yapılması mutlaka gereklidir. Bu başlıklarda bir uygulama yapılması yönergeyle öngörülmemişse, başhakem bu yönde bir uygulama yapamayacağını bilmelidir.

Yasaklanmış Eşlendirme

- Başhakem olası durumda yasaklanmış eşlendirme yapabilecek midir?

Yarışma yönergesiyle böyle bir yetki verilmemişse başhakem olası tartışmalara hazır olmalıdır. Yönerge yoluyla böyle bir yetki verilirse de genel kurallara uyması durumunda ortaya çıkabilecek sorunları giderebilecektir. İlkesel olarak; son turlarda aynı ülke veya aynı şehir kulüp takımlarının ya da oyuncularının eşlendirilmemesi yolunda bir seçenek her zaman vardır.

Aynı ülkenin veya aynı ilin kulüpleri veya oyuncuları olası sakıncaları ortadan kaldırmak amacıyla belli turdan sonra gerektiğinde eşlendirilmeyecektir. Yarışma sonunda aynı ülke veya aynı ilin birden çok kulübü;

- Küme düşme hattında olabilir,
- Şampiyona derecesine girmeye yakın olabilir,
- Olası bir nitelik ya da yeterlik listesine girme mücadelesi yapıyor olabilir,
- Bu kulüplerin böylesi bir sıralamayla ilişkileri olmasa da alacakları sonuçların rakipleri için anlamlı olacağı durumlar olabilir,
- Eşlendirilmeleri zorunlu durumları da başhakem görmelidir. (Aynı puanda iki takım veya oyuncu varsa, derece için eşlendirilmeleri zorunluysa...)

"Yerel uygulamalar ve bilinmesi gerekenler"

Olası bu durumlardan kaçınmak içindir ki eşlendirmede bu yönde kısıtlamalara gidilebilir. Bu olasılık üzerine de, teknik toplantıda katılan kulüplere, oyunculara olası uygulamanın yapılabileceği bilgisi verilmelidir. Uygulamaya karar verildiğinde de eşlendirme yapıldıktan sonra tur öncesi kulüpler veya oyuncular bilgilendirilmelidir.

- Her tur sonunda elde edilen verilere göre yapılan yeni eşlendirme, yeni eşlendirme listesi duyurulmadan önce, başhakem tarafından kontrol edilir.
- Yapılan kontrollerde olası sonuçlar görülmüşse eşlendirmeden vazgeçilir.
- Aynı ülkenin veya aynı ilin kulüplerinin veya oyuncularının eşlendirilmeyeceği önlemler alınarak yeni eşlendirme yapılır.
- Bu işlemin kaç tur boyunca gerçekleşeceğine başhakem karar verir. (Örneğin son tur, son iki-üç tur...)
- Sayılan olası durumların gerçekleşmeyeceği bir eşlendirme için de kısıtlama yapıp yapmamaya yine başhakem karar verir.

Bazı yarışmaların yönergesinde yer verilerek de aynı ülke, aynı ilin takımlarının veya oyuncularının eşlendirilmeyeceğine organizasyon karar vermiş olabilir. Eşlendirme bireysel yapılır ama sonuçları ülke adına kaydedilebilecektir. Bu durumda ilk turdan önce böylesi oyuncular için birbirlerine karşı kısıtlama uygulanır.

Dini inanış temeli öne çıkarılarak da eşlendirmede kısıtlama yapılabilir.

Kurallarda veya yarışma yönergesinde böylesi bir gerekçeye yer verilmese de yarışma geleneği kapsamında değerlendirilir. Teknik toplantıda, birinci tur eşlendirmesi yapılmadan önce, böyle bir başvuru olursa başhakem bunu dikkate almalıdır.

Geç Girişler

Yarışma yönergesiyle geç girişlere ilişkin oyunculara bir hak tanınmışsa başhakemin geç giriş işlemlerinin nasıl uygulanacağı konusunda ön hazırlığı ve bilgisi olmalıdır.

- Geç giriş işlemi kaç tur için geçerlidir?
- Uygulamada hangi yol ve yöntemler öne çıkacaktır?

Bu soruların yanıtlarına yönelik senaryolar yarışma yöneticisiyle tartışılmalıdır.

Ülkemizdeki geç giriş işlemlerinin uygulama şekli ulusal bir tercihtir. Ancak yarışma yönergesi yoluyla aynı tercih uluslararası nitelik taşıyan, örneğin 'open', herkese açık turnuvalarda uygulanmamalıdır. Geç giriş işleminden yararlanacak oyuncuların geç kalma gerekçelerini yazılı olarak başhakeme sunmaları temel olgudur. 'FIDE İsviçre Sistemi Turnuvalar Genel Kuralları' (General Handling Rules for Swiss Tournaments) bu durumu düzenlemiştir.

Ülkemizdeki uygulama

- Yarışmaya başvuran oyuncular için bir 'başvuru listesi' hazırlanır.
- Öngörülen sürede yarışma yerine gelen oyuncular bu liste üzerinde işaretlenir.
- İşaretli oyuncular 1. tur için eşlendirilir.
- Liste üzerinde işaretlenmemiş oyuncular, yarışma yerine gelirse, geç giriş düzenlemesindeki hükümlere göre yarışmaya dahil edilir.
- 1. tur eşlendirmesi duyurulmadan önce yarışma yerine gelen, başvuru listesinde yer alan oyuncular için: Yapılmış eşlendirme bozulur. Bu oyunculara, yeniden yapılacak 1. tur eşlendirmesinde yer verilir.
- 1. tur eşlendirmesi duyurulduktan sonra ama tur başlamadan önce yarışma yerine gelen, başvuru listesinde yer alan oyuncular, eşlendirme listesinin sonuna eşlendirilerek eklenir. Ekleme yoluyla yapılan eşlendirmede oyuncuların kuvvet puanları, unvanları gibi sıralama ölçütleri dikkate alınmaz.
- 1. tur başladıktan sonra bu eşlendirme listesine yeni oyuncu eklenmez.
- 1. tur başladıktan sonra yarışma yerine gelen başvuru listesinde yer alan oyuncular 2. tur eşlendirmesine alınırlar.
- 1. tur sonunda, bütün işlemler tamamlandıktan sonra, bu oyuncular oyuncu listesine eklenir. Sıralama yenilenir ve 2. tur eşlendirmesi yapılır.

Oynanmamış Oyunlar

- Başhakem oynanmamış oyunlara ilişkin nasıl bir uygulama yapması gerektiğini biliyor mudur?
- Başhakem ortaya konulan her 'mazereti' bir neden olarak kabul edecek midir?

Oyuncular, 'bir nedene' dayanmadan, bir oyunu oynamadan (hükmen) kaybederse yarışmadan çıkarılırlar. Bu, FIDE yarışma kurallarının esas maddelerinden biridir. Söz konusu 'bir neden', varsa ve başhakem bu nedeni kabul ederse durum değişir. Oyuncu yarışmaya devam edebilir. İleri sürülen her neden oyuncuya devam etme hakkını vermez. Oyuncunun tura, maça gelmeyişi'nin nedeni kabul edilebilir olmalıdır. Güçlü nedenlere dayanmalıdır. Sonrası başhakemin takdir hakkıdır.

Bu önemli uygulama, yarışmalarda her zaman sorun oluşturmaktadır. Başhakem burada sıralanan temel soruların yanıtına hazır olursa takdir hakkını yerinde kullanabilecektir.

"Oyuncunun gerekçesi güçlü nedenlere dayanmalıdır!"

Başhakem son tura katılmayan oyuncular için de uygulama yapmamalarıdır. Yarışmada derece sıralamasını, ödül listesini, yeterlilik listesini etkilemeyen oyuncuların son turda oynamadan ayrılmaları alışılmış sonuçlardandır. Ancak son turda ayrılan, hükmen kaybeden oyuncular bu durumlarıyla derece sıralamasını olumsuz etkiliyorsa, yeterlilik listesini bozuyorsa, ödül listesini alt üst ediyorsa başhakemin kayıtsız kalması beklenemez. Örneğin üçüncü turda hükmen kaybeden oyuncu

nasıl ki yarışmadan çıkartılıyorsa aynı biçimde son tura katılmayarak hükmen kaybeden oyunculara da aynı karar uygulanmalıdır. Yani oyuncuya derece sıralamasında, ödül listesinde, yeterlilik listesinde yer verilmeyerek yarışmadan çıkarılmalıdır.

Başhakemin vereceği her kararlar öncelikle 'FIDE Satranç Kuralları' ile açıklanabilir olmalıdır. Sonra diğer kurallara dayanan kararlar alınmalıdır. Temel ilke böyleyken, ulusal federasyonlar, FIDE Kuralları ile çelişmeyen başkaca kurallar da koyabilmektedir. Böylesi ulusal kurallar her zaman daha önde uygulanır.

Hatalı Veriler

Sıralama ölçütlerinde (puan, rating, unvan) ve oyun sonuçlarının kaydedilmesinde yanlış yazılmalar sıklıkla olabilmektedir.

- Başhakemin böylesi yanlışlıkların nasıl düzeltileceğine ilişkin oluşan yönergeden bilgisi var mıdır?

Başhakem ilgili yönergeyi bilerek hazırlıklarını yerine getirmelidir. Dördüncü turla birlikte, sıralamayı belirleyen ölçütlerdeki yanlış yazılan değerlerde yapılacak düzeltmelerden sonra, sıralamada artık bir değişiklik yapılmayacağına bilinmesi bu alandaki en önemli noktadır.

"Oyunun sonucunun, eşlendirme renginin veya oyuncunun kuvvet puanının yanlış yazıldığı fark edildiğinde düzeltilmelidir!"

Kuvvet puanı veya unvan gibi ana liste sıralamasını oluşturan ölçütler yanlış yazılmışsa:

Ana liste sıralaması, eşlendirme numaralarının belirlenmesine yönelik olarak ilk turdan önce yapılır. En üstteki oyuncu 1 numaralı oyuncu olarak belirlenir. Bu numaralar geçicidir. Bilindiği gibi, eşlendirme de bu sıralamaya göre yapılır. Kuvvet puanlarının veya unvanların yanlış yazılarak sıralamanın bu şekilde yapılması durumlarında yanlışlığın giderilmesi gerekecektir. Oyuncuya olduğundan daha büyük veya küçük değerle bir kuvvet puanı yazılarak yapılan eşlendirmenin sağlıklı olduğu söylenemez.

- Sıralamayı belirleyen ölçütlerdeki yanlışlık yarışma boyunca her aşamada düzeltilebilir.
- Düzeltme işlemi yeni eşlendirme yapılmadan önce yerine getirilir.
- Düzeltme işlemi yapıldıktan sonra sıralama yeniden yapılır, yeni eşlendirmeye bu yeni sıralamayla devam edilir.
- Dördüncü turla birlikte, sıralamayı belirleyen ölçütlerdeki yanlış yazılan değerlerde yapılacak düzeltmelerden sonra, sıralamada artık bir değişiklik yapılmaz.
- Sonraki turlarda eşlendirme sıralamanın bu haliyle yapılır.

Sonuçlar, renkler veya kuvvet puanı yanlış yazılmışsa:

Yanlışlık fark edildiğinde yanlış yazılan sonucun düzeltilmesi gerekir. Kurallar da böyledir. Ancak yine de başhakeme 'düzeltmeme' hakkını tanır. Aslında bunu bir hak değil de 'başhakemin önceliğinde olmaması' olarak anlamak daha doğru olacaktır.

Yanlışlıkların düzeltilmesine yönelik yapılacak başvurular için yarışma yönergesiyle önceden duyurulan bir başvuru süresi vardır. Tur sonuçlarının yayınlanmasından sonra başlayan bu süreçte hatalı verilerin düzeltilmesine yönelik olarak başvuru yapılabilecektir.

Düzeltilme işlemi sırasında dikkat edilmesi gereken adımlar vardır. Sıralamayı belirleyen ölçütler için dördüncü turdan itibaren sıralamanın yenilenmeyeceğini anımsayarak, sonuç, renk veya sıralama ölçütü yanlışlığı fark edildiğinde doğru veriler bir sonraki turun eşlendirmesi ve sıralamasında kullanılır.

- Yeni eşlendirme yapılmamışsa, yeni eşlendirme yanlışlık giderildikten sonra yapılır.
- Yeni eşlendirme yapılmış, ancak eşlendirme duyurulmamışsa, yapılan eşlendirme bozulur. Yanlışlık giderildikten sonra eşlendirme yeniden yapılır.
- Yeni eşlendirme yapılmış ve eşlendirme duyurulmuşsa, tur bu şekilde oynanır. Bu turun sonuçlarına ilişkin işlemler tamamlandıktan sonra yanlışlık düzeltilir.
- Yanlışlık bildirimi sonraki turun eşlendirmesi de ilan edildikten sonra yapılırsa verilerde bir düzeltme yapılmaz.
- Yarışma tamamlandıktan sonra, sadece kuvvet puanı hesaplamaları için, yarışma sonuçlarındaki hatalı veriler düzeltildikten sonra ilgili birimlere gönderilir.

İtiraz Başvuruları

En geç, itiraza konu olan maçın oynandığı turun bitimini izleyen 15 dakikanın sonuna kadar.

Sonuçların Duyurulması

Tur bitimini izleyen ilk 30 dakika içerisinde.

Hata Veriler için Başvurular

Tur sonuçlarının duyurulmasını izleyen en geç 20 dakika içerisinde.

Yeni Eşlendirmenin Duyurulması

Tur bitimini izleyen ilk 60 dakika sonunda.

Maça Çıkış Listelerinin Teslimi

Tur günleri 08.00-09.00 saatleri arasında yarışma salonu önündeki masada

Maça Çıkış Listelerinin Duyurulması

Maça çıkış listelerinin teslim süresinin bitimini izleyen 15 dakikanın sonunda

Maça Çıkış Listelerine Yapılacak İtirazlar

Maça çıkış listelerinin duyurulmasını izleyen en geç 15 dakika içerisinde.

Maça Çıkış Listelerinin Kesinlik Kazanması

Maça çıkış listelerinin duyurulmasını izleyen 20 dakikanın sonunda.

Yarışma Salonlarına Giriş

Turların başlamasına 30 dakika kala.

Duyurular

Tur sonuçlarına ilişkin veriler ve yeni eşlendirmeyle diğer bilgiler duyuru panolarında ve internet sitesinde, yarışma sayfasında yapılır.

Yarışmadan Çıkan Oyuncular

Başhakem yarışmadan çıkan oyuncuların statüleri ve uygulama modeli hakkındaki bilgilerini yenilemelidir.

Oyuncular genel anlatımıyla 'disiplinsizlik' nedeniyle yarışmadan çıkarılırken, yarışma kurallarına göre de, yarışmadan çıkarılmak zorunda kalınan oyuncular da olabilmektedir.

FIDE Yarışmalar Genel Yönergesi, "Oyuncular bir nedene dayanmadan, bir oyuna gelmezse yarışmadan çıkarılır." der. Ülkemizdeki uygulamalarda hangi nedene dayalı olursa olsun 2 tur oynamayan oyuncular yarışmadan çıkarılır. Bunu FIDE'nin genel uygulamalarıyla karıştırmamak gerekir. Yerel uygulamalara ilişkin özgün, özel düzenlemelerin daha öncelikli uygulanacağını başhakem bilmelidir.

"Yarışmadan çıkan oyuncular yarışma tablosunda yer almaya devam edecektir!"

İsviçre Sistemi Eşlendirme uygulamalarında, eşlendirme duyurulduktan sonra, henüz birinci tur dahi başlamadan, bir oyuncu hakem tarafından yarışmadan çıkarılabilir. Bu durumda eşlendirme değişmez. Sonraki turlarda yarışmadan çıkarılan oyuncular için de, sonuçları itibarıyla, olası uygulamalar yarışma yönergeleriyle de belirlenebilmektedir. Ancak değişmeyecek bir kural vardır. O da yarışmadan çıkan veya çıkarılan oyuncuların yarışma tablosunda kalacakları gerçeğidir.

Berger (Döner) Sistem eşlendirme uygulandığında, eşleştirmede kullanılacak sıra kurası çekiminden sonra, birinci tur başlamadan önce bir oyuncu hakem tarafından yarışmadan çıkarılırsa kura çekimi yenilenir.

Takım ana listesinde yer alan bir oyuncu, o turda oynamıyor olsa bile, yarışmadan çıkarılabilir. Böyle olunca da turlar boyunca maça çıkış listelerinde yer alamayacaktır.

Takım maça çıkış listesi verildikten sonra yarışmadan çıkarılan bir oyuncu nedeniyle, takımın maça çıkış listesinin yenilenebileceğine yönelik karar hakem tarafından verilir.

İhlal nesnelerini üzerinde bulundurduğu için yenik sayılan oyuncunun, bu davranışı aynı yarışmada bir kez daha sergilemesi durumunda, yarışmadan çıkarılması beklenir.

Yarışma yönergelerinde yer verilmesiyle de yarışmadan çıkarılan oyuncuların statüsü üzerine bazı yaptırımlar ve kısıtlamalar uygulanabilmektedir. Başhakem bu konulardaki edimlerini de güçlendirmelidir.

İtirazlar

- Başhakem itiraz ve itiraz kuruluna ilişkin yönergeyi doğru biliyor mu?
- Masada verilen kararın başhakem tarafından değiştirileceği süreç kontrol edilebilir mi?
- Gerekli hazırlıklarını nasıl tamamlıyor?

Etkinlik sırasında, hangi aşamada olursa olsun tüm itirazlar hakeme yapılır. Bu itirazlar, başhakem veya organizasyon yöneticisi tarafından çözümlenirken, bunların çözümü ilişkin karar ve uygulamalarına da itiraz edilebilmektedir. Bu durumda da, eğer etkinlik yönergesi oluşturulmasına izin veriyorsa, 'İtiraz Kurulu' yapılan itirazları çözümleyerek karar verir.

Bazı yerel uygulamalarda, itiraz kurulu oluşturulmayarak son kararı başhakemin vereceğine yarışma yönergelerinde yer verilir. Bu durum hakem karar vermişse sanki artık itiraz edilemeyeceği biçimde algılanmaktadır. Böyle değildir tabi ki. *"İtiraz başhakeme yapılacak ve son karar başhakem tarafından verilecektir."* biçiminde anlaşılmalıdır.

"İtiraz kurulu başhakemin kararını bozabilecektir"

Hakemler tarafından önerilen çözüm yolu ve kararlar, gerektiğinde, başhakem tarafından da incelenebilir. Tamamı veya bir kısmı değiştirilebilir. Tarafların, verilen kararın çözüm yaratmadığını savunarak itirazlarını sürdürmeleri durumunda, varsa, itiraz kuruluna yazılı olarak başvuruda bulunma hakları vardır. İtiraz kurulu konuyu inceleyecek, durumun başvuru sahibinin ortaya koyduğu gibi olduğunu gördüğünde, başhakemin kararını

bozar.

İtiraz kurulları genellikle seçimle, atamayla veya her iki yöntem bir arada kullanılarak oluşturulabilir. Atama yapılarak kurulda yer verilecek üyelerin o etkinlikte oyuncu,

antrenör, hakem gibi görevlerde olmaması yeğlenir.

Kurulun verdiği karar son karardır. Başhakem kurulun verdiği kararı uygulamak zorundadır. Başhakem itirazı yapan ilgilileri davet ederek kurulun kararını bir yazıyla bildirir. Bu bildirimde bildirimin yapıldığı tarih ve saat de yer alır. İtiraz kurulunda ele alınan tutanaklar, ifade ve savunmalar, ara ve son kararlarla yapılan yazılı bildirimin bir örneği de başhakemin yarışma dokümanları arasında yer alır.

İtiraz kurulunun çalışmaları sonuçlanıncaya ve karar metni açıklanıncaya kadar o konu üzerinde hakemler, yöneticiler ve görevliler yorum ve görüş bildirecek yazılı veya sözlü açıklama yapamazlar. Gerekliyorsa bir sonraki tur için eşlendirme yapılmaz. Kurulun çalışmalarının uzun bir zamanı alması halinde, bir sonraki turun başlama saatinin aksamaması için başhakem eşlendirme için gerekli önlemleri alır.

İtiraz kurulunun olası kararlarından biri de *'oyunun kaldığı yerden oynatılması'* dir. Buna yönelik bir başvuru varsa veya olası böyle bir karar oluşacaksa, başhakem söz konusu oyuncularla ilgili nasıl bir uygulama yapması gerektiğini bilmelidir.

Birleştirilen Gruplar (Kategoriler)

- Başhakem oluşmayan gruplar (kategoriler) varsa nasıl bir yol izleyecektir?
- Grupları birleştirilmek durumunda kalırsa oyuncuların hakları nasıl korunacak, ödüller nasıl verilecektir?

"Birleştirme sonucu eklenen oyuncular o grubun asıl oyuncularıdır!"

Başhakem olası bu durum için uygulama senaryolarını hazırlayarak yarışma yöneticisiyle paylaşmalıdır. Önceden planlanmış grupta, planlanmış takvim içerisinde, eşlendirme yapılamayacak sayıda oyuncu bulunması durumunda bu oyuncular başka grupla birleştirilebilir. Esas olan oyuncunun başvurduğu ya da oynamasının zorunlu olduğu grupta oynayabilmesidir. Bunun için eşlendirme yapılabilecek diğer eşlendirme sistemleri seçilebilir. (Döner sistem, ikili döner sistem.)

Örneğin, yaş aralığına göre düzenlenen bir etkinliğe 'kızlar alt bileşeni' de eklenebilir. Bu grupta eşlendirme yapılamayacak sayıda oyuncu olması durumunda, oyuncuların o yaş aralığında 'genel grupta' oynatılmaları esas olmalıdır. Burada öne çıkan seçim 'yaş aralığında oynama' olmalıdır. Birleştirme sonucu gruba eklenen

oyuncuların, birleştirme öncesindeki grupları için duyurulan haklarının da korunması gerekecektir.

Böyle durumlarda başhakem, mevcut oyuncuları nasıl ve hangi yöntemle eşlendirmeye alacağına, yarışma ve organizasyon yöneticileriyle birlikte karar vermek durumundadır. Organizasyon için planlanmış tur günleri, salon olanakları, ödül planlaması gibi konular yarışma ve organizasyon yöneticileriyle birlikte çözümlenecek konulardır.

Birleştirme durumunda:

- Birleştirme sonucu gruba eklenen oyuncuların, birleştirme öncesindeki grupları için duyurulan haklarının korunması gerekecektir.
- Bu amaçla birleştirilen grubun final sıralamasında sonradan gelen oyuncular için ek yeni bir sıralama yapılabilir. (Bir üst etkinliğe katılım hakkının korunması, konaklama veya ulaşım desteği sağlanması konuları...)
- Benzer biçimde grubun birleştirilmesiyle ortadan kalkan grup için önceden belirlenmiş destekler varsa (başvuru özendirme desteği...) o oyuncuların da bu desteklerden yararlanmaları gerekecektir.
- Bu oyuncular birleştikleri grup için önceden planlanmış ödülleri ve hakları elde ederler.
- Birleştirilen oyunculara, birleştirme öncesi grup için önceden öngörölmüş özendirme ödülleri varsa bu ödöllerin de o oyunculara verilir verilmeyeceğine organizatörler karar verecektir.
- Birleştirme öncesi grup ortadan kalktığı için o grup için ayrıca derece ödülleri verilmez.

Birleştirme sonunda, başka grupla birleşen oyuncular, birleştikleri grup için öngörölen hakları ve ödülleri hak edeceklerdir. Birleşmeden dolayı hak kaybına uğramamalıdır.

Ertelenen Oyunlar

- Başhakem herhangi bir nedenle turu ertelemek durumunda kalırsa uygulayacağı olası senaryo nedir?
- Başhakemin hızlıca başvurabileceği yol gösteren yazılı kaynaklar var mı?
- Bu konudaki temel ilkelerden ve talimattan haberdar mıdır?

Başhakemin ilgili talimat ve kaynakları bilmesi beklenir. Bir etkinlik ancak çok zorunlu nedenlerle ertelenebilir veya yeri, tarihi, saati değiştirilebilir. Ancak olası durumda bu iş için bir uygulama senaryosunun yarışma yöneticisiyle birlikte oluşturulmasında yarar olacaktır.

Tur başlamadan önce beklenmeyen meteorolojik olaylar, yangın, sel, gibi felaketler, toplumsal olaylar, etkinlik alanında oluşan, önceden öngörülmemiş başkaca olumsuz durumlar erteleme nedeni olabilir.

"Etkinliğin planlanan yerde ve zamanda gerçekleştirilmesi temel ilkedir"

Etkinliğin aşamaları arasında, tur başlamadan önce, başhakem erteleme kararı almışsa:

- Erteleme öncesi o turda oynama hakkı olan kulüpler veya bireysel etkinliklerde oyuncular ertelenen turda yer alabileceklerdir.
- Eşlendirme ilan edilmişse ilan edilen eşlendirme geçerli olacaktır.
- Takım yarışmalarında maça çıkış listeleri verilmiş ve listeler kesinleşmişse takımlar ertelenen turda kesinleşen listeleriyle yer alacaklardır. (Beklenmedik durumlar karşısında maça çıkış listelerinde değişiklik yapma istekleri karşısında karar verme yetkisi başhakemindir.)
- Henüz maça çıkış listeleri verilmemiş veya liste verme süreci yaşanıyorsa (listeler kesinleşmemişse), maça çıkış listeleri erteleme tarihinde düzenlenecektir.

Tur sırasında oluşan bir nedenden dolayı tur yarıda kalırsa ve başhakem erteleme kararı almışsa:

- Oynanmakta olan oyunlar iptal olacaktır.
- Erteleme günü yeni buluşmada aynı eşlendirme listesi kullanılarak oyunlar yeniden

oynanacaktır.

- Erteleme anına kadar tamamlanmış oyunların sonuçları geçerli kılınacaktır.
- Takım turnuvalarında da benzer uygulama yapılacaktır.

Ertelenen turun bir sonraki turdan önce oynatılması olanaklı değilse (örneğin 4. tur yarıda kalarak ertelenmiş ve 5. turdan önce oynanması olanaklı değilse) başhakem yeni turun eşlendirmesi için gerekli önlemleri alacaktır.

Başhakem bu durumda şöyle bir uygulama yapar:

- Yeni eşlendirme için ertelenen turdaki biten maçların sonuçları gerçek sonuçlar olarak yeni eşlendirmede kullanılır.
- Ertelenen oyunlar için de her iki oyuncuya sanal olarak $\frac{1}{2}$ sonucu verilerek yeni eşlendirme tamamlanır, tur bu haliyle oynanır.
- Tur tamamlandığında sanal olarak verilen $\frac{1}{2}$ değerleri yeni ve gerçek sonuçlarıyla değiştirilir.
- Ertelenen turun bir sonraki turdan önce oynanması olanaklı değilse sanal olarak verilen $\frac{1}{2}$ değerleri ertelenen tur oynanıncaya kadar geçerli kılınır.
- Hangi nedene dayalı olarak erteleme yapıldığına bakılmaksızın, erteleme öncesi oynama hakkı bulunan oyuncular, sonradan ceza almış ve cezasının uygulanması erteleme tarihine rastlıyorsa, cezanın türü bu oyuncuların oynamalarına engelse, bu oyuncular ertelenen etkinlikte yer alamazlar.

Uyarılar!

Başhakem ertelemeye yol açacak gerekçenin giderilmesi için uygun göreceği bir süre ertelemeye karar vermek için bekleyebilir. Bu durumda dikkat edilmesi gereken başlıklar vardır.

- Bekleme boyunca satranç saatleri durdurulur.
- Oyuncuların önceden belirlenmiş ve duyurulmuş oyun alanından ayrılmalarına izin verilmez.
- Bu süreçte cep telefonu, bilgisayar ve benzeri cihazlar, *'ihlal nesneleri'* hiçbir nedenle kullanılamaz.
- Uygulanan yasak ve kısıtlamalar bekleme boyunca da bütünüyle uygulanır.

Hastalanan Oyuncular

Yarışmalarda sıklıkla yaşanan istenmeyen sağlık sorunları karşısında, başhakemin kriz oluşmadan önce atacağı adımları bilmesi gerekir. Bu adımlar diğer hakemler ve yarışma yöneticisiyle de paylaşılmalıdır. Bilinmelidir ki yarışma yerinde görev yapan herkes (başta organizasyon yöneticisi ve hakemler) oyuncuların sağlığıyla yakından ilgilenmek zorundadır.

FIDE Oyun Kurallarına göre de, *“İyi bir oyun ortamını ve bunun sürekliliğini sağlar”* denilerek, hakeme sağlık ve güvenlik konularında, geniş anlamda görev verilmiş olduğu dahi söylenebilir.

Önemli diğer bir yan da oyunlar sırasında hastalanan oyuncular için uygulamanın nasıl olacağıdır. Bu durum için başhakem kaynak belgelerden yararlanarak uygulama senaryosunu oluşturmalıdır.

Oyuncular, masada, oyun sırasında hastalanabilirler. Ya öteden beri var olan hastalıkları baş göstermiştir ya da yeni ortaya çıkan bir rahatsızlık oluşmuştur. Bu oyuncular, zaman geçirmeden, organizasyon alanında oluşturulan sağlık birimine ulaştırılmalıdır. Bu durumdaki oyuncuların *“Oyuna devam etmek istiyorum.”* biçimindeki direnmeleri kabul edilmemelidir. Buradaki görevlilerin uygulamaları ve önerileri doğrultusunda oyuncunun sağlık gelişimi izlenmelidir. Bu sırada oyuncu yalnız olmamalı, bir hakem veya bir organizasyon görevlisi hasta oyuncuyla birlikte olmalıdır.

“Oyuna devam etmek istiyorum!”

Bu tür iş ve işlemlerin nasıl yürüyeceği, böylesi durumlarda hasta oyuncuyla kimin birlikte olacağı gibi ayrıntılar önceden planlanmalıdır. Başhakem böylesi bir durum karşısında hazır olmalı, bir kriz oluşmadan önlem alınması için uyum eğitiminde konu ele alınmalıdır. Hakemler de aydınlatılarak uygulamanın nasıl olacağı konusunda bilgilendirilmelidir.

Masada, oyun sırasında hastalandığını bildiren veya açıkça bu yönde belirtiler gösteren oyuncuların oynanmakta olan maçları ne olacak?

Var olan uluslararası uygulamalara bakarak, diğer sporlarda olan durumlara benzer bir uygulama geliştirmek gerekir. FIDE Satranç Kurallarının önsözü ve FIDE Turnuva Kuralları da bunu işaret eder. Benzer durumlardan hareketle doğru karar vermek hakemin işidir.

- Masada, oyun sırasında hastalanan, hasta olduğunu söyleyen oyuncu için satranç saati hakem tarafından durdurulur.
- Oyuncu, derhal ve hızlıca sağlık birimine ulaştırılır.
- Oyuncunun yanında bulunan organizasyon görevlisi veya hakem, burada yapılan kontrol sonrasında, sağlık görevlisinin oyuncu hakkındaki *“Oyuna devam edebilir.”* veya *“Oyuna devam edemez.”* türünden verilmiş kararı başhakeme bildirir.
- Sağlık görevlisi, oyuncunun, masadaki oyuna devam edebileceği yönünde bir karar vermişse, satranç saati hakemler tarafından çalıştırılarak oyuncunun masaya gelmesi beklenir.
- Sağlık görevlisi, örneğin, *“Yarım saat dinlensin sonra oyuna devam edebilir.”* biçiminde oyuna devam edebilmek için süreli bir karar vermişse, satranç saati yine çalıştırılır. Ancak, denildiği gibi, hastalanan oyuncunun saatinde yarım saat zamanı yoksa maç bitmiş olacaktır. Bu durumda satranç saatin çalıştırılması gerekmeyecek, oyun sona erecektir. Hastalanan oyuncu kaybedecek, rakibin puanı da hakem tarafından belirlenecektir.
- ‘Dinlenmeli’ veya ‘devam edemez’ kararları karşısında oyuncular direnerek oyunlarına devam etmek isteyebilirler. Bu istem ve direnme önemli değildir. Hakem, sağlık görevlisinin oyuncu için verdiği kararı mutlaka uygulamalıdır.

Acil Durumlar

Satranç etkinlikleri sırasında pek çok beklenmedik durum yaşanır. Oluşan krizlere her olaydan sonra biraz daha hazır olursa da, birtakım önemler alınsa da her seferinde yenilerinin oluşmasına engel olunamaz. Deneyimler, acil durumların oluşması ve sonrasında alınacak önlemler konusunda yöneticileri ve görevlileri eğitti. Daha hazır ve planlı olunmasını sağladı. Başhakem bu süreçte her seferinde en önde yer aldı.

Oluşan bir kriz ve doğal olarak sonrasında ortaya çıkan acil durumları gidermek, insanların can güvenliğini sağlamak, mal kayıplarına engel olmak, etkili çözüm üretmek kargaşa oluşmasına engel olmak için önceden hazırlanan planlar 'Acil Durum Eylem Planı' olarak adlandırılır. Başhakem hazırlık sürecinde bu planın ayrıntılarını öğrenerek olası durumlarda kendi yapacaklarını ayrıca planlayacaktır.

Bilinmesi gerekenler

- Satranç etkinliklerinin gerçekleştirildiği alanlar satranç oyuncuları için ne kadar güvenlidir? Olası acil durumlar için bu alanların yöneticileri ve çalışanları eğitimli midir?
- Gerekli acil durum senaryoları mevcut mudur?
- Acil eylem provaları ve uygulamaları yapılmakta mıdır? Ve hepsinin yanında en önemlisi: Yarışma yöneticisi bu durumlardan haberdar olarak 'acil durum eylem planı' yapmış mıdır?

"Acil durumlar insanları yakınlaştırır!"

Başhakem yarışma yöneticisi ve etkinliğin yapılacağı yerin yöneticileriyle yapacağı görüşmelerde acil durumlar için ne tür önlemlerinin olduğunu, çalışanların bu konulardaki deneyimlerini öğrenmelidir. Sonrasında da elde edeceği bilgiler ve dokümanlar ışığında kendi eylem planını hazırlayacaktır. Başhakem, planı yaparken olası acil durum olaylarını ve bunların oluşma olasılığını tahmin edebilmeli, bu durumlarda yapılacakları belirleyebilmelidir. Bunlardan kaynaklanabilecek olası hastalık ve yaralanmaları önlemek veya azaltmak için yapılabilecekler planda yer vermelidir.

Etkinlikte yer alan tüm görevliler (hakemler, antrenörler, diğer görevliler...) arama, kurtarma ve tahliye ile ilkyardım konularında görevlendirilir. Başhakem bu bilinçle davranacaktır. Özellikle bir tahliye durumunda yapılacak işler diğer durumlardan farklı olacaktır. Başhakem, yarışma yöneticisinin planı doğrultusunda, nasıl davranılacağı önceden öğrenecektir.

Bir satranç etkinliğinde ortaya çıkabilecek acil durumlar:

- Etkinlik alanında oyuncu, hakem, antrenör, çalışanlar veya diğer bileşenlerden birinin ölümü.
- Etkinliğin doğru ve istendik biçimde yürütülmesini engelleyen salgın hastalıklar.
- Toplu yemek organizasyonu sırasında sindirim sistemi rahatsızlıkları.
- İshal veya zehirlenmeler.
- Etkinlik alanında silahlı saldırılar, terör eylemleri, bomba ihbarı.
- Etkinlik alanında tecavüz/cinsel taciz duyumları veya olayları.
- Sağlıkla ilgili ciddi problemleri (sara nöbeti, panik atak...) olan katılımcıların varlığı.
- İlkyardım veya tahliye gerektirecek olaylar ve kazalar (kayma, takılma, düşme, yanıklar, uzuv yaralanmaları, elektrik çarpmaları).

Başhakem alınacak önlemleri kendi planına yansıtırken olası bu kriz anlarını dikkate almalıdır. Alınacak önlemlerin afet ve kazaların en az hasarla ve insanların acı çekmeden atlatması yönünde olması beklenir.

***"Burada olmanın nedeni
yeteneğindir.
Burada kalmanı da
karakterin sağlayacaktır."***

BAŞHAKEMİN TEKNİK HAZIRLIĞI